

Shulamits väg

Per Molander, Atlantis

Jämlikhet och jämvikt

Recension

Det har i samhällsdebatten länge funnits en viss skepsis mot eleganta teoretiska eller abstrakta analyser som gärna också bygger på en vacker matematisk formel eller liknande. Misstanken finns alltid att det matematiskt estetiska inte är det relevanta och realistiska. Nu har författaren till boken *Akvedukten vid Zaghouan* Per Molander kommit ut med en ny bok *Shulamits väg – Om makt och frihet i judiskt perspektiv*, Atlantis (352 s.) som tar upp jämlikhetsfrågan i ett matematiskt perspektiv.

Författaren är fysiker och doktor i tillämpad matematik men har också ägnat sig åt studier i samhällsvetenskap och humaniora. I huvudsak är hans bok en historieskrivning över det judiska folket sedan tiotusen år tillbaka. Endast de första 65 sidorna tar upp det för samhällsdebatten intressanta jämlikhetsproblemet. Det sker med utgångspunkt från en matematisk formel uppställd av nobelpristagaren i ekonomi John Nash.

Matematikern Molander bekräftar i sin framställning av jämlikhetsproblemet dessvärre den inledningsvis omnämnda farhågan att en komplicerad fråga tenderar att överförenklas av teoretiker som är lagda åt ett formaliserat abstrakt tänkande. Det har dock inte hindrat mer omedvetna recensenter att okritiskt lovorda författarens upplägg.

Strängt taget är det ett ganska trivialt problem som avhandlas: givet att två parter eftersträvar en Pareto-effektiv fördelningslösning är en ytterst osymmetrisk fördelning av en förbättring att föredra framför ingen förbättring alls. Det behövs inga matematiska formler för att förstå detta. Men det kanske reducerar den aura av matematisk-vetenskaplig auktoritet som formalexercisen ofta förmedlar. Och så länge vissa låter sig imponeras varför skulle en matematiker avstå från så effektiva medel?

Vad det konkret handlar om är en tvivelaktigt realistisk situation där det t ex regnar manna från himlen (Molander använder det ännu mer orealistiska exemplet med ett färdigbakat bröd som dyker upp från ingenstans). Oturligt nog för de mer eller mindre hungriga markinvånarna uppträder nu en välbeväpnad polisorganisation som förhindrar de hungriga att försöka sig av näringsämnen om de inte först uppfyller ett av organisationen uppställt villkor. Detta villkor säger att de hungriga parterna måste bli överens om fördelningen utan att någon direkt handel får ske.

Parterna får alltså vetorätt mot alla fördelningar av mannaregnet som de ogillar. Risken är emellertid att all manna ruttnar bort på marken bakom polisorganisationens bajonetter om enighet inte uppnås. Givet att parterna alltid är mer eller mindre hungriga (är utrustade med egenintresse) kommer de som har det minsta akuta behovet att kunna tillskansa sig mest i denna utpressningssituation. Det är trivialt. Monopol exploaterar alltid de behövande. Intressantare hade varit att analysera vilka mekanismer som leder till dominans och vilka institutioner som befordrar och bibehåller olika former av monopol. Ostridigt är att "alla krig mot alla" inte är förenligt med dominans. Men en sådan jämlikhet är olidlig i längden. Polisen är det fredliga samhällets förutsättning. Hellre ojämlig exploatering än ett liv som riskerar att "bli ensamt, torftigt, obehagligt, djuriskt och kort". Traditionellt har statsvetenskapen ofta varit upptagen med att analysera vilken av parterna som faktiskt kontrollerar, eller som bör

kontrollera staten och som därmed i första hand skall få skydd av polisens bajonetter. Den andra parten får skydd bara så länge den fogar sig. Marx hade onekligen en poäng i sin "dialektiska" historieskrivning.

Detta leder fram till frågan varför den idealistiska socialismens egalitära utopi inte också skulle utgöra en gruppdominerad monopolsituation? De många lågproduktiva skall ju härska över de mera fåtaliga högproduktiva. Skatt skall tas efter förmåga. Som vanligt skall vissa människor användas som medel för andras behov. Det är också en form av ojämlikhet. Riktig jämlikhet borde, enligt mitt sätt att se, inte kunna förutsätta dominans och monopol i vare sig ekonomisk eller politisk form. Och utan monopol kan jämlikhet inte leda till fullständig ekonomisk utjämning utom i det enda fall där alla människor är lika produktiva. Jämvikt utan monopol leder alltså inte till ojämlikhet orsakad av dominans – så som Molander ser ojämlikheten. Jämvikt utan monopol leder däremot till vissa ekonomiska olikheter beroende på naturgivna skillnader mellan människor. Detta får inte förväxlas med olikheter till följd av dominans genom monopol.